

TEKST EVELIEN NIJEBOER

In het lokaal van Joep Eikenboom, klassenleerkracht aan de Dordtse Vrije School, wordt opgeruimd – de les is bijna afgelopen. Een paar kinderen zitten echter op de grond voor grote kartonnen borden met daarop pijlen van hoek naar hoek. Ze tekenen deze driehoeken na met hun handen en voeten. Het zijn oefeningen voor dyslectische kinderen uit 'De extra les' van Audrey McAllen. Als Waldorf teacher ontwikkelde zij een schat aan oefeningen voor kinderen met leerproblemen, vanuit de antroposofische visie op de lichamelijke ontwikkeling van het jonge kind.

Joep: 'Elk kind is een uniek individu; maar de structuur van het menselijk lichaam is wereldwijd hetzelfde. Dat geldt ook voor de lichamelijke ontwikkeling die een kind idealiter doormaakt in de eerste zeven jaar, waar zich het latere leren op baseert.'

Joep ontdekte dat de oefeningen vrijwel naadloos overeenkomen met meer recente inzichten vanuit de neuropsychologie – over hoe het menselijk lichaam in elkaar zit. Hoog tijd voor een herwaardering. >>

'De

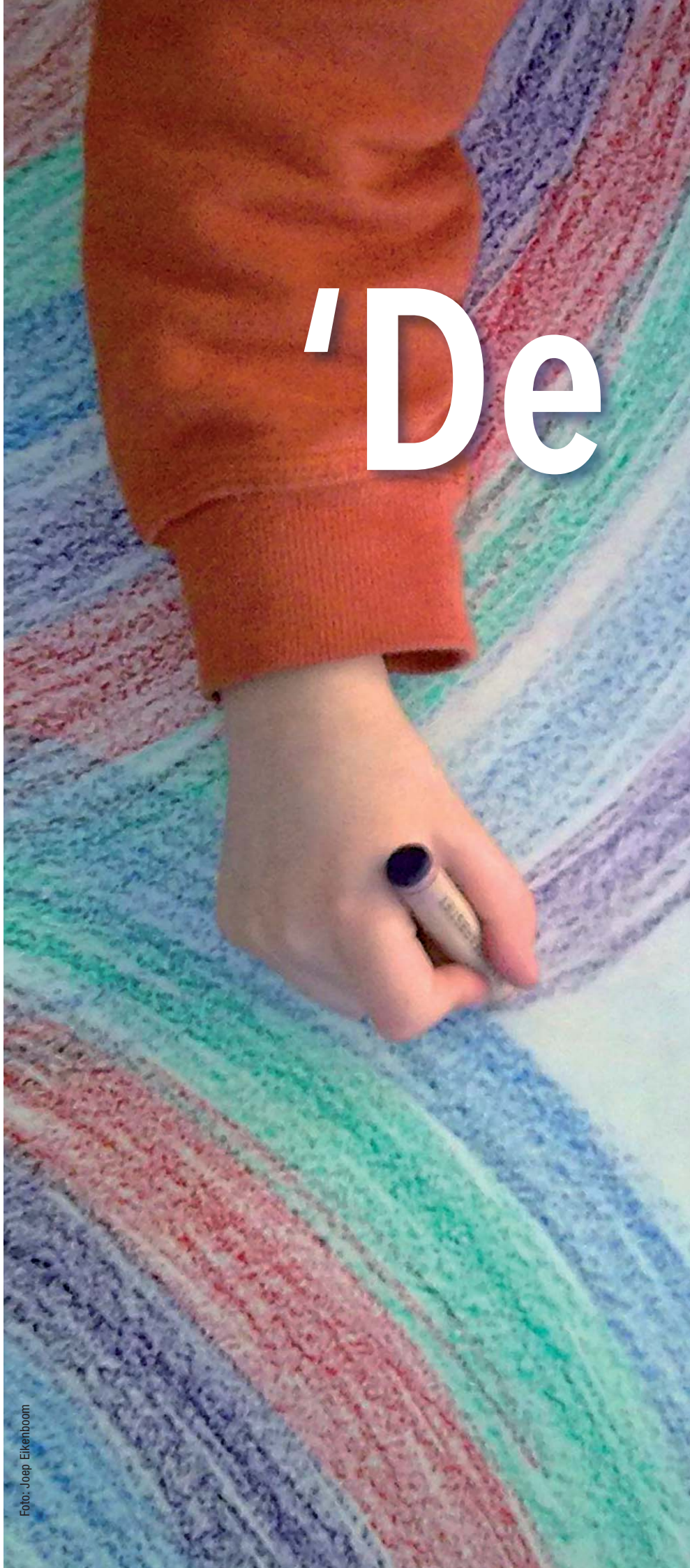

Foto: Joep Eikenboom

extra les'

met Joep Eikenboom

Dossier dyslexie

Wat dyslexie nu precies is weten we nog niet; maar wel dat het een veel voorkomend leerprobleem is. Omdat er verschillende manieren zijn om ermee om te gaan, laten we verschillende professionals aan het woord. Deze keer: Joep Eikenboom

'Een dyslectisch kind is nog niet helemaal in deze wereld aangekomen. Het neemt de andere werkelijkheden nog waar'

Het mysterie van het jonge lichaam

De vrijeschoolpedagogie gaat er vanuit dat het kind in de eerste zeven jaar het fysieke lichaam ontwikkelt. Rond het zesde, zevende jaar komt dan het cognitieve leervermogen als het ware 'vrij'. Dan is een kind leerrijp en gaat het naar de eerste klas. Al doende maakt de baby, peuter en kleuter zich zijn lichaam en bewegingsapparaat eigen, door te leren spreken en bewegen. Joep: 'De hersenrijping vindt plaats door het zich oprichten, opstaan, lopen en spreken. Ook indrukken zijn van grote invloed. De zenuwen van een jong kind zijn nog vol van levenskracht, ze geven indrukken direct door aan het lichaam – veel sterker dan bij een volwassene. Jonge kinderen nemen anders waar dan wij; in de eerste zeven jaar is helderziendheid bij kinderen een normaal verschijnsel. Het herkennen wat bo-

Joep Eikenboom (foto: Hapé Smeele)

ven en onder is kunnen ze pas nadat ze hebben leren staan. Voor een kleuter is het heel normaal om z'n naam in spiegelbeeld te schrijven, of achterstevoren.' Het lichaam van een jong kind is nog volop in ontwikkeling: links en rechts, boven en onder, twee- of driedimensionaal bewustzijn: dat is allemaal nog in beweging. Het bewustzijn is rijker en meer omvattend, maar ook veel dromeriger dan dat van een volwassene.

Leervermogen

Zodra die ontwikkeling van het bewegingsapparaat na zeven jaar is afgerond, kan het kind gaan leren: ofwel structuur aanbrenge in een vloed van informatie. Maar wat is dan dyslexie? Kunnen deze kinderen dan niet leren? Joep: 'Jawel, ze zijn gezond en voldoende intelligent. Wat dyslexie is, daar heb ik nog geen eenduidig antwoord op – het is bij ieder kind ook weer anders. Wel zie ik bij dyslectische kinderen duidelijk hiaten in de ontwikkeling van het bewegingsapparaat, bijvoorbeeld doordat ze de kruipfase niet voldoende hebben doorgeemaakt.' Aan de kinderen in de klas kan Joep dat duidelijk waarnemen; zowel in de manier waarop ze bewegen als in de tekeningen die ze maken. 'In mijn werk als remedial teacher spoorde ik die hiaten op en maakte ik met deze kinderen alsnog die ontwikkeling door. Je begint, indien nodig, bij de allerprimitiefste bewegingen van de zuigeling en herhaalt dan elke ontwikkelingsstap tot het gaan staan, enzovoort. Dat kost tijd, gemiddeld één tot anderhalf jaar, maar het werkt wel.' Joep werkt sinds 1982 met de oefeningen uit 'de extra les', eerst als remedial teacher en later als klassenleerkracht. 'Het is natuurlijk anders om met een klas te werken – wat ik hier kan doen is vooral voorzorg. Als er écht problemen zijn heeft een kind toch individuele aandacht nodig.' Maar vaak ziet Joep al wel waar het probleem zit.

Focussen

Joep: 'Aan het focuspunt van onze ogen spiegelen we ons ik-bewustzijn. Een baby heeft dat nog niet, maar zodra een peuter kan focussen kan hij zichzelf ten opzichte van een ander gaan beleven: 'ik ben hier, jij bent daar, en nou kan ik kijken of ik m'n zin kan krijgen.' Dit focussen speelt volgens Joep een rol bij dyslexie. Joep: 'Steiner heeft in 1923 een meisje met dyslexie beschreven, al wist hij toen nog niet wat het was. Ze schreef 'gsier' in plaats van 'gries'. Steiner zei dat het was alsof ze het niet goed kon zien – alsof ze telkens heel even in slaap viel en dan wakker schrok.' Terwijl andere kinderen automatisch kunnen focussen, moeten dyslectische kinderen zich

daar heel bewust voor inspanssen. 'Dat kan heel vermoeiend zijn. En als de focus even wegvallt, komen de onderliggende werkingen tevoorschijn van het etherische en astrale lichaam, die druk doende zijn om het lichaam en onze zintuigwaarneming te laten functioneren. Die gooien dan de waarneming door elkaar – want het etherlichaam spiegelt en het astrale lichaam husselt met de volgorde.' Joep vergelijkt het met het staren naar een gekleurd oppervlak. 'Als je uit focus gaat, zie je de tegengestelde kleur op je netvlies verschijnen. Je lichaam doet dat uit zichzelf, maar als je focust gaat het weg. Het zou hinderlijk zijn als dat voortdurend gebeurt. Ik zie dat dyslectische kinderen vooral bij betekenisloze woorden als 'de' uit focus raken. Ze kunnen zich daarop niet oriënteren – en dan begint de hele zaak te draaien. Je ziet die ogen terugschieten. En als ze dan letters omdraaien zien ze dat écht niet.' Joep spreekt uit ervaring: als kind schreef hij speigellei' terwijl hij echt wel wist dat het 'spiegelei' moet zijn.

Trainen en willen

Eenzijds is het een kwestie van trainen. Joep: 'Vormen, ook letters, zien we doordat we letterlijk de contouren nalopen met dat focuspunt van onze ogen. Lezen vraagt dus om een heel verfijnde beheersing van de oogspieren.' Je kan dat oefenen door bijvoorbeeld éérst te leren schrijven. Joep: 'Het trainen van de oogspieren wordt in 'De extra les' gedaan met behulp van het hele lichaam: voeten, handen en ogen. Immers: het hele lichaam doet mee in het uitvormen van de hersengebieden die daarvoor nodig zijn.' In de klas van Joep kunnen de kinderen dan ook allemaal met hun voeten schrijven, in verbonden schoolschrift. Nadat de eerste hindernissen genomen zijn, helpt het ook als een kind gewoon leeskilometers maakt. Joep: 'Dat moet je willen – het helpt dan enorm als een kind zich echt kan laten meenemen door een verhaal. Wat dat betreft was Harry Potter voor sommige kinderen echt een zegen.'

Aarden

Eenzijds is dyslexie vooral lastig vanwege het hoge tempo waarin de kinderen geacht worden te leren lezen en schrijven. Anderzijds geeft dyslexie aan dat een kind nog niet helemaal in deze wereld is aangekomen. Joep: 'Een mens die helemaal geaard is in deze werkelijkheid, neemt de andere werelden niet meer waar. Dat is natuurlijk een verarming, maar het is wel noodzakelijk dat een kind eerst helemaal in déze werkelijkheid aankomt. Daardoor kan hij bewust met z'n waarneming leren omgaan. Een kind doet dat door zich z'n lijf helemaal eigen te maken.' Hetzelfde geldt volgens Joep voor helderziendheid, of een groot talent. 'Helderziendheid is bij jonge kinderen een normaal verschijnsel, maar komt nu ook steeds vaker voor na de tandenwisseling. Ik ben daar niet per se blij mee, want als zo'n kind niet goed geaard is kan het daar last van hebben. Een remedial teacher zal erop aansturen dat zo'n vermogen tijdelijk verdwijnt. Een puber hóórt eigenlijk van God en iedereen verlaten te zijn. Als ze het contact dan later weer oppakken kunnen ze er echt vrij en zelfstandig in staan.'

Aan de slag

Sommige antroposofen noemden 'De extra les' van McAllen een 'receptenboek' en vonden het daarom niet interessant. Joep: 'Maar Audrey vatte de term receptenboek op als compliment. Ze hoopte dat mensen het ook zo zouden gebruiken. Ik vind – en dat zei Steiner ook al over dat meisje in 1923: we moeten proberen die kinderen te helpen.'

Het tempo op school is hoog en de ziektekostenverzekeraar eist dat de dyslexiebehandeling door iemand van buiten school gedaan wordt. Kunnen ouders ook zelf met 'De extra les' aan de slag? Joep: 'Ja, maar het is wel belangrijk dat de oefeningen goed worden voorgedaan. Je moet ze dus eerst zelf doen. Je moet je houden aan de leeftijdsaanduiding en het is belangrijk dat zo'n oefening in rust gedaan wordt. Een rustige, diepe ademhaling is cruciaal; die zorgt ervoor dat de oefening lichamelijk z'n beslag krijgt'.

Bronnen:

- De extra les, Audrey McAllen | Uitgeverij Christoffor, 1974 (ned. vertaling)
- Foundations of the extra lesson | Joep Eikenboom | Rudolf Steiner College Press, 2007
- vo-extrales.blogspot.com (Joep Eikenboom's blog met Nederlands materiaal)

Audrey McAllen | biografie

Audrey McAllen (Engeland, 1920-2010) begon haar les carrière op een kostschool in Winchester. Toen WO-II uitbrak, keerde ze terug naar haar ouderlijk huis in Southampton – waar ze les gaf in de woonkamer vanwege het grote gebrek aan scholen. Ze maakte kennis met de antroposofie op Sunfield Homes in Birmingham, waar ze Eileen Hutchins ontmoette, directeur van de lerarenopleiding. Deze vertelde haar over de Waldorfscholen. Audrey begon als 21-jarige de lerarenopleiding, naast cursussen over kinderen met speciale behoeften, gebaseerd op Rudolf Steiner's lezingen in 1909 'Psychologie van lichaam, ziel en geest'. Dit leidde tot de diepere waarneming van de beweging van kinderen in relatie tot ontwikkeling, leren en bewustzijn. Audrey schreef verschillende boeken op dit gebied, waaronder *The extra lesson* (1974) dat internationaal veel weerklank vond. Ze gaf zomercursussen aan vrijeschoolleraars in Zutphen, ondanks het lang uitblijven van 'oficiële' antroposofische steun. Inmiddels is haar onderzoek wereldwijd omarmd als onschatbaar voor de remedial teaching.

